

اقتصاد ترکیه در سال ۲۰۲۴

(بر اساس گزارش چشم‌انداز اقتصادی فوریه ۲۰۲۵ وزارت تجارت ترکیه)

خلاصه:

اقتصاد ترکیه در سال ۲۰۲۴ نشانه‌هایی از تعدیل و بهبود ترازهای خارجی را نشان می‌دهد، اگرچه چالش‌های مهمی مانند تورم بالا همچنان پابرجا هستند. رشد اقتصادی نسبت به سال ۲۰۲۳ کند شده، اما همچنان مثبت است. بهبود چشمگیر در تراز حساب جاری، عمدتاً به دلیل مازاد قوی در بخش خدمات (به ویژه گردشگری و حمل و نقل) و کاهش کسری تجاری کالا، یک نقطه قوت کلیدی است. بازار کار نیز روند مثبتی را نشان می‌دهد. با این حال، تورم بالا یک چالش اساسی باقی مانده و شاخص‌های پیش‌نگر مانند شاخص مدیران خرید در اوایل سال ۲۰۲۵ سیگنال‌های محتاطانه‌ای ارسال می‌کنند. دولت بر ثبات اقتصاد کلان، رشد مبتنی بر صادرات و بهره‌وری، و بهبود محیط سرمایه‌گذاری تمرکز دارد و از طریق سیاست‌های تجاری فعال (مانند استراتژی کشورهای دوردست و موافقت‌نامه‌های تجاری) به دنبال تقویت موقعیت خارجی خود است. بدهی عمومی پایین یک مزیت مهم است، اما کسری بودجه نیاز به نظارت دارد.

تحلیل بخش‌های مختلف:

۱. تحولات اقتصاد کلان

- **رشد اقتصادی (تولید ناخالص داخلی):** رشد تولید ناخالص داخلی در سال ۲۰۲۴ به ۳٫۲٪ کاهش یافته (از ۵٫۱٪ در ۲۰۲۳). این رشد در مقایسه با برخی کشورهای گروه ۲۰ (مانند آلمان و منطقه یورو (قوی‌تر)، اما کمتر از غول‌های نوظهور (هند، چین) است (داده‌های سه‌ماهه چهارم ۲۰۲۴). میانگین رشد سالانه بلندمدت (۲۰۰۳-۲۰۲۴) ۵٫۳٪ بوده که نشان‌دهنده پتانسیل رشد بالا، اما با نوسانات، است.

- **اندازه اقتصاد و درآمد سرانه:** تولید ناخالص داخلی اسمی دلاری در سال ۲۰۲۴ به ۱,۳۲۲ تریلیون دلار و درآمد سرانه به ۱۵,۴۶۳ دلار افزایش یافته است. بر اساس برابری قدرت خرید (PPP)، ترکیه در سال ۲۰۲۳ دوازدهمین اقتصاد بزرگ جهان و چهارمین در اروپا بوده است (۳,۲۷۸ تریلیون دلار برابری قدرت خرید).
- **تورم:** تورم (شاخص قیمت مصرف کننده) همچنان بسیار بالا است (میانگین سالانه ۵۸,۵۱٪ در ۲۰۲۴)، اگرچه نسبت به اوج خود کاهش یافته است. در فوریه ۲۰۲۵، تورم سالانه شاخص قیمت مصرف کننده به ۳۹,۰۵٪ و شاخص قیمت تولیدکننده به ۲۵,۲۱٪ رسیده است. کنترل تورم چالش اصلی اقتصاد است.
- **بازار کار:** نرخ مشارکت نیروی کار (۵۴,۲٪) و نرخ اشتغال (۴۹,۵٪) در سال ۲۰۲۴ افزایش یافته و نرخ بیکاری به ۸,۷٪ کاهش یافته است (بهبود نسبت به سال‌های قبل). نرخ بیکاری تعدیل فصلی در ژانویه ۲۰۲۵، ۸,۴٪ بوده است.
- **بودجه و بدهی دولت:** کسری بودجه دولت مرکزی در سال ۲۰۲۳ معادل ۵,۲٪ تولید ناخالص داخلی بوده و در اواخر ۲۰۲۴ و اوایل ۲۰۲۵ نیز کسری قابل توجهی ثبت شده است. با این حال، نسبت بدهی عمومی به تولید ناخالص داخلی در سال ۲۰۲۳ تنها ۲۹,۳٪ بوده که بسیار پایین‌تر از معیار ماستریخت (۶۰٪) و بسیاری از کشورهای اروپایی است و یک نقطه قوت محسوب می‌شود.
- **تراز حساب جاری:** بهبود چشمگیری در سال ۲۰۲۴ رخ داده است. کسری حساب جاری از ۳۹,۹ میلیارد دلار (۳,۵٪ تولید ناخالص داخلی) در سال ۲۰۲۳ به ۱۰,۰ میلیارد دلار (۰,۸٪ تولید ناخالص داخلی) در سال ۲۰۲۴ کاهش یافته است. این بهبود عمدتاً ناشی از افزایش مازاد خدمات و کاهش کسری تجارت کالا است.
- **شاخص‌های صنعتی و پیش‌نگر:** ظرفیت تولید در فوریه ۲۰۲۵، ۷۴,۵٪ بوده است. شاخص تولید صنعتی در دسامبر ۲۰۲۴ رشد خوبی داشته است. اما شاخص مدیران خرید (PMI) در فوریه ۲۰۲۵

با رقم ۴۸,۳ (زیر ۵۰) و شاخص سفارشات جدید صادراتی با ۴۶,۶، نشان‌دهنده انقباض و ضعف بالقوه در بخش تولید و صادرات در ابتدای سال ۲۰۲۵ هستند.

۲. چشم‌انداز اقتصاد کلان (پیش‌بینی‌ها و اهداف):

- برنامه میان‌مدت (۲۰۲۵-۲۰۲۷): دولت رشد تولید ناخالص داخلی را ۳,۵٪ (تخمینی ۲۰۲۴)، ۴,۰٪ (۲۰۲۵)، ۴,۵٪ (۲۰۲۶) و ۵,۰٪ (۲۰۲۷) هدف‌گذاری کرده است. کاهش تدریجی بیکاری (تا ۸,۸٪ در ۲۰۲۷) و حفظ کسری حساب جاری در سطوح پایین (۱,۳- تا ۲,۰٪ تولید ناخالص داخلی) نیز پیش‌بینی شده است.
- **اهداف کلیدی سیاست:** تقویت ثبات، تولید با ارزش افزوده بالا، رشد مبتنی بر بهره‌وری و صادرات، تحول سبز و دیجیتال، کاهش تورم به ارقام تک رقمی (در میان‌مدت)، بهبود محیط سرمایه‌گذاری و انضباط مالی.
- **پیش‌بینی‌های بین‌المللی:** سازمان‌های بین‌المللی (صندوق بین‌المللی پول، سازمان همکاری و توسعه اقتصادی، بانک جهانی) رشد جهانی را حدود ۳,۲-۳,۳٪ برای ۲۰۲۴-۲۰۲۵ پیش‌بینی می‌کنند و بهبود تجارت جهانی مورد انتظار است.

۳. تحولات تجارت داخلی:

- **محیط کسب‌وکار:** تعداد شرکت‌های فعال تا پایان سال ۲۰۲۴ به حدود ۲,۵ میلیون رسیده که نشان‌دهنده پویایی بخش خصوصی است. شرکت‌های با مسئولیت محدود (۵۳٪) بیشترین سهم را دارند.
- **تجارت الکترونیک:** رشد انفجاری داشته است. حجم کل تجارت الکترونیک بین ۲۰۱۹ تا ۲۰۲۳، ۱۳ برابر و حجم خرده‌فروشی الکترونیک ۲۹ برابر شده است. سهم تجارت الکترونیک از کل تجارت در سال ۲۰۲۳ به ۲۰,۳٪ رسیده است.

- **انبارداری و لجستیک:** رشد قابل توجهی در تعداد انبارهای دارای مجوز (۲۲۵ واحد تا اوایل ۲۰۲۵) و ظرفیت آنها (۱۲,۲ میلیون تن) مشاهده می‌شود که برای تجارت کالاهای کشاورزی مهم است.

۴. تحولات تجارت خارجی:

- **تجارت کالا:** صادرات در سال ۲۰۲۴ به ۲۶۱,۸ میلیارد دلار (+۲,۴٪) و واردات به ۳۴۴,۰ میلیارد دلار (-۵,۰٪) رسیده است. کسری تجاری ۲۲,۷٪ کاهش یافته است. سهم ترکیه از صادرات جهانی کالا ۱,۰۷٪ و از واردات ۱,۴۹٪ (در سال ۲۰۲۳) بوده است. داده‌های فوریه ۲۰۲۵ کاهش ۱,۵٪ صادرات و افزایش ۳,۸٪ واردات (نسبت به سال قبل) را نشان می‌دهد که منجر به افزایش ۲۰,۵٪ کسری تجاری ماهانه شده است. این داده‌های ماهانه با روند بهبود سالانه و همچنین شاخص ضعیف شاخص مدیران خرید صادراتی نیاز به تحلیل دقیق‌تر دارد.

- **تجارت خدمات:** بخش خدمات نقطه قوت اصلی تراز خارجی است. صادرات خدمات در سال ۲۰۲۴ به ۱۱۵,۲ میلیارد دلار و واردات به ۵۳,۳ میلیارد دلار رسیده که منجر به مازاد عظیم ۶۲,۰ میلیارد دلاری شده است. گردشگری (درآمد ۵۶,۳ میلیارد دلار در ۲۰۲۴) و حمل و نقل، پیمانکاران اصلی این بخش هستند. سهم ترکیه از صادرات جهانی خدمات ۱,۳۵٪ (۲۰۲۳) است.

- **خدمات پیمانکاری:** ترکیه با ۴۳ شرکت در بین ۲۵۰ پیمانکار بزرگ جهان (۲۰۲۴)، رتبه دوم جهانی (پس از چین) را دارد.

- **شرکای تجاری اصلی:** آلمان، آمریکا، انگلستان، ایتالیا و عراق مقاصد اصلی صادراتی (فوریه ۲۰۲۵) و روسیه، چین، آلمان، آمریکا و ایتالیا منابع اصلی وارداتی بوده‌اند. اتحادیه اروپا همچنان بزرگترین شریک تجاری است.

- **سیاست‌های تجاری:** ترکیه از ابزارهای دفاع تجاری (ضد دامپینگ، تعرفه‌های اضافی گمرکی) به طور فعال استفاده می‌کند. استراتژی کشورهای دوردست با هدف افزایش صادرات به ۱۸ بازار جدید تا ۵۰ میلیارد دلار تا سال ۲۰۲۸ در حال اجراست.

۵. فضای سرمایه‌گذاری:

- سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی (FDI): جریان ورودی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در سال ۲۰۲۴ حدود ۱۱,۳ میلیارد دلار بوده است. هلند، آمریکا، ایرلند، آلمان و آذربایجان منابع اصلی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در سال ۲۰۲۴ بوده‌اند. بخش‌های تولیدی (به ویژه شیمیایی، الکترونیک/اپتیکال، غذایی) و خدمات، جذابیت اصلی را دارند.
- سرمایه‌گذاری ترکیه در خارج: سرمایه‌گذاری مستقیم شرکت‌های ترک در خارج نیز روند رو به رشدی داشته و حجم تجمعی آن (۲۰۲۴-۲۰۰۳) به ۷۲,۸ میلیارد دلار رسیده است.

۶. مناطق آزاد:

- ترکیه دارای شبکه گسترده‌ای از مناطق آزاد است که مزایایی مانند معافیت‌های مالیاتی و گمرکی ارائه می‌دهند و حدود ۸۸ هزار نفر در این مناطق شاغل هستند (فوریه ۲۰۲۵).
- تمرکز بر مناطق آزاد تخصصی (مانند منطقه تخصصی استانبول برای نرم‌افزار و فناوری بالا) و ایجاد مناطق جدید (مانند آناتولی غربی در ازمیر) برای جذب سرمایه‌گذاری با ارزش افزوده بالا وجود دارد. حجم تجارت این مناطق در سال ۲۰۲۴ حدود ۲۷,۷ میلیارد دلار بوده است.

۷. روابط تجاری دوجانبه، منطقه‌ای و چندجانبه:

- ترکیه دارای شبکه گسترده‌ای از روابط تجاری از طریق کمیسیون‌های مشترک اقتصادی (با ۱۲۵ کشور) و کمیته‌های مشترک تجاری و اقتصادی (با ۲۷ کشور) است.
- عضویت و مشارکت فعال در سازمان‌های منطقه‌ای (اتحادیه اروپا، اکو، دی-۸، سازمان همکاری اقتصادی دریای سیاه، سازمان همکاری اسلامی، سازمان کشورهای ترک) و چندجانبه (سازمان تجارت جهانی، گروه ۲۰، سازمان ملل متحد، سازمان همکاری و توسعه اقتصادی، سازمان جهانی گمرک) دارد.

- شبکه وسیعی از موافقت‌نامه‌های تجارت آزاد (FTA) و ترجیحی (PTA) (۲۳ موافقت‌نامه تجارت آزاد و ۶ موافقت‌نامه تجارت ترجیحی فعال و ۶۲ موافقت‌نامه‌های همکاری گمرکی فعال (MAAA) ایجاد کرده و مذاکرات برای گسترش آنها ادامه دارد.
- وزارت تجارت ترکیه دارای ۲۲۵ نماینده در ۱۱۱ کشور و ۱۶۲ مرکز در سراسر جهان است.

نتیجه‌گیری نهایی:

اقتصاد ترکیه در دوره مورد بررسی (تا اوایل ۲۰۲۵) ترکیبی از پویایی، تعدیل و چالش را به نمایش می‌گذارد. بهبود قابل توجه تراز حساب جاری و عملکرد قوی بخش خدمات (به ویژه گردشگری) نقاط قوت مهمی هستند. بازار کار نیز انعطاف‌پذیری نشان داده و بدهی عمومی پایین باقی مانده است. با این حال، تورم بالا همچنان یک نگرانی عمده است و داده‌های اخیر شاخص مدیران خرید و تجارت ماهانه، نیاز به احتیاط در مورد چشم‌انداز کوتاه‌مدت بخش تولید و صادرات را گوشزد می‌کند. موفقیت برنامه‌های دولت در کنترل تورم، حفظ ثبات مالی، جذب سرمایه‌گذاری با کیفیت و اجرای استراتژی‌های تجاری، کلید تحقق چشم‌انداز رشد پایدار و بهبود بیشتر در میان‌مدت خواهد بود.

تهیه کننده: اداره مدیترانه